

ANKETIRANJE KOT TEHNIKA ZBIRANJA PODATKOV V ZDRAVSTVENI NEGI

Preizkušanje anketnega vprašalnika

OPINION POLL AS A TECHNIQUE OF DATA COLLECTION IN NURSING

Irma Urh

UDK/UDC 616-083:616-036.2:312.6

DESKRIPTORJI: *zdravstvena nega; ankete*

Izvleček – Anketa je postopek zbiranja podatkov v metodologiji raziskovalnega dela oziroma standardizirano statistično opazovanje vzorca ciljne populacije, ki je preučevana. Vir informacij je anketiranec, katerega sodelovanje v anketi je prostovoljno.

Primerna vsebinska oblikovanost anketnega vprašalnika je prvi in nujni pogoj, da z njim raziskovalec zbere podatke, ki jih potrebuje. To je pogoj, ki usmerja pozornost dela v problematiko strokovne presoje osnutka oziroma poskusne verzije anketnega vprašalnika s vsebinske in formalne plati ter praktičnega preizkušanja pred uporabo v raziskavi.

Postopek preverjanja anketnega vprašalnika je sklenjen z redigiranjem oziroma pregledom, preverjanjem in urejanjem odgovorov po opravljenem anketiranju kot postopku dokončne potrditve (ne)učinkovitosti in (ne)uspešnosti predhodnega dela, povezanega z operativnim načrtovanjem in oblikovanjem anketnega vprašalnika.

Uvod

Zdravstvena nega kot stroka ima doma in po svetu zgodovinsko tradicijo, ne glede na klinični, izobraževalni, organizacijski ali raziskovalni vidik. Na raziskovalnem delu temelji razvoj vsake stroke, tudi zdravstvene nege. Praktičen pomen raziskovalnega dela na področju zdravstvene nege je vzgojiti bodoče medicinske sestre v samostojne in odgovorne delavke, ki so sposobne kritične presoje in ustvarjalnega mišljenja ter znajo poiskati pot do učinkovite in uspešne aplikacije znanstvenih odkritij in spoznanj v vsakodnevni praksi.

V minulih letih je v Sloveniji opaziti več zanimanja za raziskovalno delo na področju zdravstvene nege. Pri sprejemanju odločitve o načinu zbiranja podatkov se med opazovanjem, merjenjem, anketiranjem in intervjuvanjem medicinske sestre najpogosteje odločijo za anketiranje.

Pričujoče delo se ukvarja z razlago nekaterih temeljnih pojmov kot sta anketa in presojanje anketnega vprašalnika.

DESCRIPTORS: *nursing care; questionnaire*

Abstract – An opinion poll as a data collection in empirical research is observation the investigated part of population. People who are invited to participate in inquiry have to do that free.

An opinion poll questionnaire must be designed very carefully to provide investigators with a valuable information. To make that possible the investigator's attention is pointed to make a professional judgement on usefulness contents, formal and practical view.

The investigator reviews, checks and arranges the opinion poll's answers in to survey the opinion of poll questioner is concluded with. This opinion gives the answer how effective and successful previous operation planing and forming the opinion poll questionnaire was.

Primerna vsebinska oblikovanost anketnega vprašalnika je prvi in nujni pogoj, da z njim raziskovalec zbere podatke, ki jih potrebuje. To je pogoj, ki usmerja pozornost dela v problematiko strokovne presoje osnutka oziroma poskusne verzije anketnega vprašalnika s vsebinske in formalne plati ter praktičnega preizkušanja pred uporabo v raziskavi.

V nadaljevanju sta podrobneje predstavljena oba načina presojanja primernosti poskusne verzije anketnega vprašalnika, pri čemer je pozornost usmerjena v veljavnost in zanesljivost te tehnike zbiranja podatkov.

Prispevek je sklenjen z razmislekom o redigiranju oziroma pregledu, preverjanju in urejanju odgovorov po opravljenem anketiranju kot postopku dokončne potrditve (ne)učinkovitost in (ne)uspešnost predhodnega dela vezanega na operativno načrtovanje in oblikovanje anketnega vprašalnika.

Opredeleitev pojma »anketa«

Anketa je standardizirano statistično opazovanje, »je postopek zbiranja podatkov v metodologiji raz-

iskovalnega dela« (Sagadin, 1993). S pomočjo anket se opazuje vzorci ciljne populacije – množica enot, ki je preučevana. Vir informacij je določena oseba, katere sodelovanje v anketi je prostovoljno (Vehovar, 1991; Vehovar, 1995).

Anketarji (osebe, ki izvajajo anketo) postavljajo anketirancem (osebe, ki odgovarjajo) vprašanja nanašajoča na podatke, ki jih želijo izbrati. Anketa se lahko izvaja po pošti ali po anketarjih, ki izvajajo anketo individualno (ustno) ali skupinsko (pisno). Skupinsko oziroma pisno anketiranje je lahko vedeno ali nevedeno.

Instrument ankete je anketni vprašalnik ali vprašalnik. Po navadi se uporablja le pri raziskavi, za katero je sestavljen, in ni standardiziran instrument. Obstajata dve osnovni skupini anketnih vprašanj – vprašanja odprtega tipa in zaprtega tipa.

Anketna vprašanja odprtega tipa so vprašanja s prostimi odgovori, anketiranec odgovore oblikuje sam. Ta način oblikovanja vprašanj je primeren, kadar raziskovalec ne pozna vseh možnih odgovorov ali pa jih je preveč.

Anketna vprašanja zaprtega tipa so vprašanja z vezanimi odgovori, ki so oblikovani vnaprej. Anketiranec med ponujenimi trditvami izbira najustreznejši odgovor. Ta način je primeren, če raziskovalec pozna vse možne odgovore in teh ni preveč za združitev in prikaz v trditvah.

Raziskovalec sprva sestavi anketni vprašalnik v poskusni obliki. Izpostavi ga strokovni presoji s vsebinske in formalne plati ter ga preizkusi tudi praktično.

Zbrane ugotovitve strokovne in vsebinske presoje ter praktičnega preizkušanja analizira in presodi njihovo pomembnost. Ugotovitve upošteva pri oblikovanju končne oblike anketnega vprašalnika, ki ga uporabi pri raziskavi.

Strokovna presoja poskusnega anketnega vprašalnika

Strokovnjaki v okviru strokovne presoje anketni vprašalnik presojuje po vsebinski ter tehnični plati. Dobro je, če je strokovnjak, ki presoja tehniko sestavljanja anketnih vprašanj, vsaj nekoliko pozna tudi vsebino problema, na katerega se vprašanja nanašajo. Vsebinsko in formalno presojanje anketnega vprašalnika je nemogoče obravnavati povsem ločeno, neodvisno eno od drugega. Koristno je, da se tudi strokovnjak za vsebino anketnega vprašalnika vsaj nekoliko spozna tudi na tehniko sestavljanja vprašanj.

Raziskovalec oziroma avtor anketnega vprašalnika mora opraviti temeljito vsebinsko ter formalno presojo že sam. K sodelovanju lahko povabi strokovnjake, ki igrajo vlogo konzultantov, ki oblikujejo mnenje in predloge glede anketnega vprašalnika. Pripomb, ki jih izrečejo konzultanti k poskusnemu vprašalniku, raziskovalec ni obvezan upoštevati pri oblikova-

nju končne oblike anketnega vprašalnika, kot avtor nosi vso odgovornost.

Vsebinsko presojanje anketnega vprašalnika

Operativno načrtovanje vsebine vprašalnika je sestavni del operativnega načrta celotne raziskave, ko raziskovalec angažira vso svoje znanje o raziskovalnem problemu in raziskovalni metodologiji.

Natančno opredeljen in razčlenjen namen raziskovanja v podrobnosti pokaže, kaj se bo pravzaprav raziskovalo – na katera raziskovalna vprašanja se bodo iskali odgovori ter kateri izkustveni podatki se bodo pri tem potrebovali. Raziskovalec se pri operativnem načrtovanju oziroma načrtovanju vsebine vprašalnika opira na znanstvena spoznanja, relevantna za oblikovanje in razčlenjevanje namena raziskave ter vnaprejšnje poznavanje preučevanih pojavov.

Raziskovalna vprašanja vključujejo vnaprejšnje domnevne o odnosih, zvezah in razlikah med številnimi pojavi. Domneve slonijo na vnaprejšnji vzročni razlagi zvez in razlik, kar je temelj oblikovanja hipotez. V okviru teoretične analize namena raziskave raziskovalec oblikuje domneve (hipoteze) o zvezah med pojavi oziroma pojavom, z ustreznimi spremenljivkami. Določi, katere odnose med spremenljivkami bo preizkušal in katere statistične metode bo uporabljal. Podatke, ki jih potrebuje za realizacijo raziskovalnih ciljev, pojmuje kot vrednosti ustreznih spremenljivk. Istočasno načrtovanje zbiranja podatkov in njihove obdelave zmanjša možnost, da raziskovalec med zbiranjem in obdelavo prezre pomembne podatke.

Določitev vseh spremenljivk je bistvena sestavina operativnega načrtovanja vsebine vprašalnika, ki raziskovalcu daje odgovor na vprašanje, kaj natančno mora vedeti oziroma po čem naj sprašuje v anketnem vprašalniku.

Odgovor na vprašanje katere podatke naj raziskovalec zbere z anketnim vprašalnikom, je bistvenega in izhodiščnega pomena pri oblikovanju anketnega vprašalnika. Obvladovanje anketnih vprašanj za pridobivanje potrebnih informacij o preučevani problematiki omogoča sistematiziran pristop k zbiranju informacij z uporabo informacijske tehnologije, predvsem pa izbira pravih podatkov, tistih, ki so potrebni, in nobenih dodatnih (za rezervo). Vendar so tudi najboljše podatki izgubljeni oziroma brez vrednosti, če niso uporabljeni pri analizi in opisovanju preučevane problematike.

Strokovnjaki za vsebinsko plat problema raziskave presojuje vsebinsko stran anketnega vprašalnika. Primerna vsebinska oblikovanost anketnega vprašalnika je prvi in nujni pogoj, da z njim raziskovalec zbere podatke, ki jih potrebuje. Strokovnjaki za vsebinsko presojanje anketnega vprašalnika ugotavljajo, če bodo odgovori anketirancev prinašali tiste podatke, ki jih raziskovalec želi dobiti in jih potrebuje. Ugotav-

ljajo, ali je anketni vprašalnik validen (veljaven), kajti vprašalnik je veljaven, če so veljavna vprašanja, ki ga sestavljajo.

Na veljavnost mora raziskovalec pomisliti že med sestavljanjem poskusnega vprašalnika. Natančnejše preverjanje veljavnost vprašalnika ali posameznih vprašanj mu omogoča primerjava podatkov, pridobljenih s pomočjo anketnega vprašalnika, s podatki, ki so dostopni iz drugega vira. Najpogosteje se podatki, ki so na voljo nanašajo le na nekatera vprašanja v anketnem vprašalniku. Tako so validirana le nekatera vprašanja ne pa celoten vprašalnik. Podatki, ki so na voljo, se lahko nanašajo na del populacije, ki je vključena v raziskavo. Pri teh osebah lahko raziskovalec primerja dane podatke in podatke, ki jih zbere z lastnim anketnim vprašalnikom.

V primeru, da raziskovalec oblikuje anketni vprašalnik za večkratno uporabo, ne le za potrebo posamezne raziskave, lahko anketni vprašalnik za naslednje raziskave validira tako, da z njimi anketira osebe, za katere ima podatke že od prej ter njihove odgovore primerja z že prej zbranimi podatki.

Vsebinsko načrtovanje anketnega vprašalnika ter oblikovanje navodil glede izpolnjevanja anketnega vprašalnika ni nekaj, kar bi raziskovalec lahko opravil tako mimogrede in ne s polnim angažiranjem. Kajti še tako spretno obvladanje tehnike zastavljanja vprašanj in oblikovanje navodil ne more obvarovati pred nevarnostjo, da bo vprašalnik po vsebinski plati neprimeren ter navodila nejasna.

Strokovnjaki za vsebinsko presojo anketnega vprašalnika preverjajo tudi navodila glede načina ali načinov odgovarjanja na anketna vprašanja. Podajo svoja mnenja glede natančnosti, jasnosti, preprostosti in ustreznosti navodil.

Formalno presojanje anketnega vprašalnika

Tehnika zastavljanja vprašanj omogoča, da raziskovalec ustrezno vsebino anketnega vprašanja oblikuje v primerno obliko vprašanja, ne zagotavlja pa, da anketni vprašalnik po vsebini ustreza namenu raziskave. Vendar lahko tudi napake v tehniki sestavljanja vprašanj znatno okrnijo oziroma izničijo raziskavo. Strokovnjaki za tehniko sestavljanja vprašanj anketni vprašalnik preverjajo s formalne strani.

Oblikovanje anketnih vprašanj

V primeru, ko raziskovalec nameni premalo pozornosti teoretični analizi cilja raziskave in prehitro preide na sestavljanje anketnega vprašalnika, lahko anketni vprašalnik vsebinsko odpove, kljub temu, da so vprašanja tehnično brezhibna.

Anketna vprašanja si izmišlja bolj naključno in jih kopiči brez dovolj jasnega načrta. Zato so anketna vprašanja lahko neustrezna glede na vsebino in tehniko sestavljanja.

Strokovnjak za tehniko sestavljanja anketnih vprašanj preveri, ali so anketna vprašanja vključena v anketni vprašalnik: jasna, nesugestivna, specifična, brez nepotrebnih in nedoločenih izrazov, stilizirana tako z vidika natančnosti pričakovanih odgovorov kakor glede na vrsto podatkov, po katerih raziskovalec sprašuje, zavarovana s filtrskimi vprašanji glede na vnaprejšnje predpostavljane informiranosti anketirancev, primerno personalizirana, brez vplivov socializacije in nevarnosti sprožanja obrambnih mehanizmov, ustreznega tipa, vrste in primerno razporejena v anketni vprašalnik. Vsako vprašanje v anketnem vprašalniku mora imeti točno določeno funkcijo.

Razpored anketnih vprašanj

Razpored anketnih vprašanj vpliva na vsebino odgovorov anketirancev. Strokovnjak za tehniko postavljanja vprašanj poskuša predvideti, kako se bo anketiranec odzival na vsebino in način zastavljanja vprašanj v anketnem vprašalniku. Razpored anketnih vprašanj glede na logično strukturo raziskovalnega problema ga vodi pri preverjanju psihološkega vplivala na stik z anketirancem.

Psihološka ustreznost razporeda anketnih vprašanj je pomembna predvsem pri ustni anketi, pri anketi v pisni obliki pa ima pomembnejšo vlogo logični vidik.

Pri ugotavljanju primernosti razvrščanja anketnih vprašanj s psihološkega vidika strokovnjak za tehniko postavljanja vprašanj ugotavlja, ali bo raziskovalcu z anketnimi vprašanji uspelo zbuditi in ohraniti interes anketirancev. Kritične točke v anketnem vprašalniku predstavlja prehod od enostavnejših k zahtevnejšim vprašanjem, vsebinsko neprijetna in zahtevnejša vprašanja in nagli prehodi iz ene na drugo temo zato svojo pozornost usmeri predvsem v te elemente.

Zahtevi po zbujanju interesa anketiranca že na začetku ankete in rast interesa z vsakim anketnim vprašanjem temu idealu se je težko približati. Interes anketiranca je pogosto od vprašanja do vprašanja nižji. Težko ga je ohranjati ali celo stopnjevati. V primeru zelo dolgega vprašalnika je potrebno interes vzdrževati z zanimivimi vprašanji, ki jih raziskovalec vključi med ostala. S predstavitvijo namena raziskave anketirancem, tako da ti začutijo pomembnost sodelovanja ter da so prav njihovi odgovori na anketna vprašanja bistvenega pomena in nepogrešljivi pri reševanju določenega problema, raziskovalec zbuja in ohranja njihov interes.

Pri oblikovanju anketnega vprašalnika je potrebno upoštevati načelo postopnega prehoda od enostavnejših vprašanj na začetku ankete k zahtevnejšim na koncu anketnega vprašanja. Preprosta vprašanja pri anketirancu zbudijo zaupanje vase, zahtevnejša vprašanja na začetku ankete pa ga lahko odbijajo.

Vsebinsko neprijetna in zahtevnejša vprašanja, ki se nanašajo na anketirančev intimni svet, zbujejo neprijetne spomine in občutke. Vprašanja, ki se nanaša-

jo na intimne, zelo osebne podatke, lahko negativno vplivajo na anketirančevo odgovarjanje na naslednja vprašanja in lahko se zgodi, da sploh ne bo več hotel odgovarjati. Primerneje jih je prihraniti za konec anketiranja, ko se anketiranelec prilagodi anketni situaciji in so intimna, osebna vprašanja manj tvegana.

Nagli ali skokoviti prehodi s problema na problem oziroma z ene teme na drugo lahko neugodno vplivajo na stik z anketirancem. Ustno anketiranje je na ta vidik občutljivejše kot pisno. Pri pisni anketi je stik z anketirancem manj oseben, kot pri ustni zato toliko občutljivejši na preusmerjanje anketirančeve pozornosti na nove probleme, predvsem kadar se ti dotikajo občutljivejših tem zasebnega življenja.

Navodila za izpolnjevanje anketnih vprašanj

Uvodno besedilo – predstavitev namena in pomena (teoretičnega, praktičnega) raziskave, zburjanje zanimanja pri anketirancu s povabilom k sodelovanju ter navodilo za reševanje anketnih vprašanj sodi v okvir tehnične oblike celotnega anketnega vprašalnika.

Z uvodnim besedilom poskuša raziskovalec zbuditi v anketirancu zanimanje za preučevano problematiko in pripravljenost za sodelovanje. Pomemben je tudi ugled institucije pokroviteljice raziskave, in institucije v okviru katere se raziskava izvaja, kar dodatno pripomore k uspešnosti realizacije izvedbe anketnega vprašalnika.

Na začetku anketnega vprašalnika raziskovalec oblikuje uvodna navodila o pristopu in načinu izpolnjevanja anketnega vprašalnika, ki jih po potrebi podkrepiti z zgledi, predvsem pri anketnih vprašanjih, ko je oblikovanje odgovorov zahtevnejše. V primeru, da se slog zastavljanja vprašanj oziroma oblikovanje odgovorov spreminja, mora raziskovalec poleg uvodnih navodil oblikovati še sprotne navodila ob posameznih vprašanjih ali za več vprašanj skupaj z enotnim načinom odgovarjanja.

Strokovnjaki za preverjanje anketnega vprašalnika s formalne strani preverjajo, ali zadoščajo le uvodna navodila, v primeru po načinu odgovarjanja preproste anketnega vprašalnika, pri izpolnjevanju zahtevnejšega anketnega vprašalnika je potrebna kombinacija uvodnih in sprotnih navodil. Velikokrat pa so najprimernejša sprotne navodila ob vseh vprašanjih.

Praktično preizkušanje poskusnega anketnega vprašalnika

Po zaključeni strokovni presoji poskusnega anketnega vprašalnika raziskovalec glede na nasvete strokovnjakov po lastni presoji in odgovornosti ustrezno korigira vprašalnik. Sledi praktično preizkušanje.

K izpolnjevanju poskusnega, sedaj že delno korigiranega, anketnega vprašalnika raziskovalec povabi le nekaj izbranih anketirancev ter izvede preliminarne ali predhodni preizkus oziroma ugotovi in oceni praktično brezhibnost delovanja anketnega vprašal-

nika. V primeru, da se anketiranci med seboj zelo razlikujejo, je najbolje, da vključi zlasti posameznike, za katere predvideva, da bi lahko imeli težave pri izpolnjevanju anketnega vprašalnika. Ko izbrani anketiranci izpolnijo poskusni anketni vprašalnik, raziskovalec izvede z anketiranci sondažni intervju, v katerem ugotavlja stopnjo zahtevnosti zastavljenih anketnih vprašanj, preverja, ali je vsebina anketnih vprašanj razumljiva, zbira podatke o izčrpnosti odgovorov pri vprašanjih zaprtega tipa, preverja razumljivost navodil izpolnjevanja anketnih vprašanj in drugo.

Po zaključenem praktičnem preizkušanju in sondažnem intervjuju raziskovalec ponovno, glede na pridobljene informacije, korigira poskusni anketni vprašalnik.

Sledi glavni preizkus anketnega vprašalnika, ki je že izpopolnjen z ugotovitvami strokovne presoje in preliminarne ali predhodne preizkusa.

K izvedbi glavnega preizkusa raziskovalec pritegne preizkusni vzorec 50–100 oseb, ki je izbran tako, da čim relevantneje reprezentira populacijo. Anketiranci preizkusnega vzorca oblikujejo pripombe k anketnemu vprašalniku. Pri pomembnejših raziskavah je primerno oblikovati več različic istega anketnega vprašalnika, ki se med seboj razlikujejo po formulaciji vprašanj, formulaciji navodil izpolnjevanja, načinu motiviranja anketirancev za izpolnjevanje vprašalnika, dolžini, zunanem izgledu anketnega vprašalnika in drugem.

Preizkusno anketiranje da raziskovalcu podatke, ki jih uporabi pri izdelavi dokončnega vprašalnika.

Na osnovi rezultatov preizkusnega anketiranja raziskovalec ugotovi, kakšna je pripravljenost in sposobnost anketirancev za izpolnjevanje anketnih vprašanj, ali odgovori vključujejo podatke, potrebne za raziskavo, odkriva nejasna in dvoumna anketna vprašanja, preverja primernost ponujenih odgovorov zaprtega tipa anketnih vprašanj, odkriva morebitno podvajanje odgovorov in išče vzroke izpuščanja posameznih anketnih vprašanj (neodgovarjanje).

Visok odstotek neopredeljenih odgovorov na zaprt tip anketnega vprašanja velja pripisati neustreznosti predlaganih odgovorov, ki onemogočajo oblikovanje ustreznega odgovora. Raziskovalec lahko le v ustnem razgovoru z anketiranci odkriva vzroke njihove neopredeljenosti. Delno se tovrstnim težavam lahko izogne z anketnimi vprašaji v obliki odprtega tipa v preizkusnem vprašalniku ter na osnovi odgovorov anketirancev v končnem anketnem vprašalniku oblikuje vprašanje zaprtega tipa.

V primeru, da anketiranci na dve vprašaji odgovarjajo enako, odgovori prinašajo iste informacije, lahko raziskovalec eno vprašanje izpusti.

Neustreznost, vsebinska pomanjkljivost ponujenih odgovorov, nerazumevanje vsebine anketnega vprašanja je pogosto povod in vzrok številčnejšega neodgovarjanja anketirancev na anketna vprašanja. Ta vprašanje je potrebno spremeniti ali pa izpustiti.

V primeru, ko na neko anketno vprašanje skoraj vsi anketiranci odgovarjajo enako, je vzrok morda v sugestivnosti anketnega vprašanja, socializaciji odgovorov ali pa je vprašanje nepotrebno.

Povod zelo različnih odgovorov na anketno vprašanje je pogosto v neinformiranosti anketirancev o preučevani problematiki ali pa so se anketiranci vsak na svoj način izmikali odgovoru. Vzroke raznolikosti odgovorov na anketna vprašanja raziskovalec lahko odkriva le v ustnem razgovoru z anketiranci. Tudi v tem primeru je anketno vprašanje potrebno spremeniti ali opustiti.

Odgovori na nekatera anketna vprašanja lahko prinašajo drugačne vrste podatkov, kot je bilo načrtovano. Vzrok je lahko v pomanjkljivi stilizaciji, nerazumevanju vsebine anketnega vprašanja ali pa v nepoznavanju dejstev s strani anketiranca. Potreben je razgovor med raziskovalcem in anketirancem ter nato premalo natančna, preveč splošna in nedoločena anketna vprašanja oziroma anketna vprašanja s pomanjkljivo stilizacijo popravimo ali opustimo.

Poskusno anketiranje omogoča preverjanje različnih inačic istega anketnega vprašalnika, ki se med seboj razlikujejo po formulaciji vprašanj, formulaciji navodil in načinu motiviranja anketirancev. Istočasno raziskovalec preizkusi tudi čas trajanja izpolnjevanja anketnega vprašalnika, ki naj ne bil daljši od 20 minut, ker časovno predolg anketni vprašalnik demotivira anketiranca.

Pri anketiranju po pošti lahko raziskovalec na podlagi preizkusnega anketnega vprašalnika sklepa na odstotek odziva anketirancev pri končnem anketiranju. V primeru slabega odziva pri preizkusnem anketiranju mora raziskovalec preveriti anketirančevo razumevanje anketnih vprašanj, pripravljenost za sodelovanje in odgovarjanje, sposobnost odgovarjanja, čas izpolnjevanja vprašalnika – je ta predolg in jih demotivira, so anketna vprašanja vsebinsko občutljiva in kako ocenjujejo pomembnost ankete.

Praktično preizkušanje anketnega vprašalnika prinaša odgovor o njegovi zanesljivosti, ki se odraža v odgovorih pri ponovnem anketiranju z istim anketnim vprašalnikom.

Enakost odgovorov na anketna vprašanja anketirancev pri ponovnem anketiranju z istim vprašalnikom kot pri prvem anketiranju določa stopnjo zanesljivosti anketnega vprašalnika (Sagadin, 1993). Raziskovalec določa zanesljivost anketnega vprašalnika po ponavljani metodi (iste osebe so ponovno anketirane) in se odraža v stabilnosti odgovorov na anketna vprašanja.

Stabilnejši so odgovori o objektivnih dejstvih kot o anketirančevih mnenjih. Anketiranje se ponovi štirinajst dni po prvem anketiranju. Pri objektivnih dejstvih se odgovori lahko ujemajo tudi v 95 % ali celo več, pri subjektivnih mnenjih pa le v 70 % ali še manj. Primerneje je preizkušati stabilnost odgovorov v fazi preizkušanja vprašalnika, kot po ponavljani metodi.

Vzorec, na katerem se preizkuša stabilnost odgovorov, vključuje vsaj sto oseb.

Zanesljivost vprašalnika se lahko preverja tudi s primerjanjem in koreliranjem odgovorov vsebinsko sorodnih anketnih vprašanj istih anketirancev. Tovrstna anketna vprašanja so druga drugim kontrolna glede zanesljivosti.

Pri preverjanju preizkusne oblike vprašalnika, tako pri preliminarnem ali predhodnem poizkusu kot pri glavnem preizkusu, raziskovalec preverja tudi ustreznost navodil o pristopu in načinih odgovarjanja na anketna vprašanja. Ugotavlja, ali so vsakemu anketirancu omogočila odgovarjanje oziroma mu je način odgovarjanja pri vsakem anketnem vprašanju jasen. V primeru, da se odgovori anketirancev ujemajo s primerom v ponazorilo reševanja anketnega vprašanja bi to veljalo pripisati sugestivnem posredovanju navodil in razlag in/ali njihovi neustrezni obliki ter zato delujejo demotivirajoče.

Sklep

Raziskovalec oblikuje anketni vprašalnik v končni obliki po zaključenem operativnem načrtovanju in oblikovanju vsebine anketnega vprašalnika, torej po presojanju in praktičnem preizkušanju poskusnega anketnega vprašalnika. Anketni vprašalnik v končni obliki vključuje izsledke strokovnjakov za strokovno presojanje anketnega vprašalnika ter izsledke praktičnega preizkušanja.

Po opravljenem anketiranju je potrebno anketne vprašalnike redigirati oziroma pregledati, preveriti in urediti odgovore. Raziskovalec ugotavlja, ali ima vsako anketno vprašanje pri vsakem anketirancu svoj odgovor, so v odgovorih pojavljajo netočnosti, protislovja, neskladja, nelogičnosti, so anketarji enovito in ustrezno interpretirali vprašanja in navodila ter ali so odgovori na vprašanja odprtega tipa čitljivi, razumljivi, smiselni in uporabni.

Anketni vprašalnik je tem bolj objektivni, čim manj oseba, ki razbira odgovore anketirancev, s svojo subjektivno presojo spreminja informacije, ki jih odgovori vsebujejo (Sagadin, 1993), zato so vprašalniki zaprtega tipa v primerjavi z vprašalniki odprtega tipa objektivnejši.

Sprva se redigira izpolnjen anketni vprašalnik vsakega posameznega anketiranca v celoti, kar omogoča odkrivanje manjkajočih odgovorov, neskladij, protislovij in nelogičnosti med podatki, kar posredno omogoča odkrivanje zvez med odgovori na različna vprašanja oziroma med ustreznimi spremenljivkami ter dopolnjevanje izhodiščnih hipotez. Sledi kategoriziranje in signiranje odgovorov na anketna vprašanja, kot priprava na statistično obdelavo anketnih podatkov.

Na to, kakšni bodo odgovori na zastavljena vprašanja po raziskovalčevem redigiranju izpolnjenih anketnih vprašalnikov, pa v znatni meri vpliva doslednost

izvedbe operativnega načrtovanja in oblikovanja vsebine anketnega vprašalnika. Izsledki zaključenege postopka redigiranja izpolnjenih anketnih vprašalnikov dokončno potrjuje (ne)učinkovitost in (ne)uspešnost predhodnega dela vezanega na operativno načrtovanje in oblikovanje anketnega vprašalnika.

Angažiranosti raziskovalca pri oblikovanju anketnega vprašalnika vpliva na kakovost vprašalnika, ustreznost in kakovost pridobljenih podatkov o preučevani problematiki po zaključenem anketiranju in končna spoznanja raziskave oziroma uspešnost in učinkovitost celotnega raziskovalnega dela – veljavnost, zanesljivost, objektivnost spoznaj.

Literatura

1. Babbie E. The practice of social research. Belmont, Wodsworth, 1995.
2. Borg WR. Educational research. New York: MyKay, 1963: 211–3.
3. Good CV, Scates DE. Metode istraživanja u pedagogiji, psihologiji i sociologiji. Rijeka: Otokar Keršovani, 1967: 498–502.
4. Manski CF. Identification problems in the social sciences. Cambridge, Mass, London: Harward University Press, 1995.
5. Moser CA, Kalton G. Survey methods in social investigation. London: Heinemann, 1971: 410–23.
6. Moser CA. Metodi anketiranja u istraživanju društvenih pojava. Beograd: Kultura, 1962: 347–55.
7. Murphy-Black T. Questionnaire. V: The Research Process in Nursing. Blackwell Science, 2000: 301–15.
8. Mužič V. Metodologija pedagoškega istraživanja. Sarajevo: Zavod za izdavanje učbenika, 1973: 279–87, 295–99, 352–9.
9. Pečjak V. Anketna metoda. Ljubljana: Zveza delavskih ljudskih univerz Slovenije, 1963.
10. Parten M. Surveys, polls and samples. New York: Harper, Practical Procedures, 1950: 383–402.
11. Sagadin J. Splošno o vsebini anketnega vprašalnika in o oblikovanju anketnih vprašanj. Sodobna pedagogika 1972; 9-10: 339–53.
12. Sagadin J. Vrste anketnih vprašanj zaprtega tipa. Sodobna pedagogika 1973; 1-2: 64–74.
13. Sagadin J. Anketni vprašalnik. Sodobna pedagogika 1973; 3-4: 158–66.
14. Sagadin J. Operativno načrtovanje vsebine anketnega vprašalnika. Sodobna pedagogika 1974; 5-6: 174–8.
15. Sagadin J. Poglavlja iz metodologije pedagoškega raziskovanja. Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, 1993: 120–74.
16. Schmidt V. Uvod v pedagoško metodologijo. Ljubljana: DZS, 1960: 70–1.
17. Supek R. Ispitivanje javnog mnjenja. Zagreb: SNL, 1981.
18. Vehovar V. Nepopolni podatki v anketah. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta 1991.
19. Vehovar V. Nadomestne enote v anketnem raziskovanju. Doktorska disertacija: Ekonomska fakulteta 1995.
20. Wengraf T. Qualitative research interviewing biographic narrative and semi-structured methods. London: Thousans Oaks, New Delhi, Sage, 2001.
21. Wolf RM. Questionnaires. V: Keeves JP. Educational research methodology and measurement. Oxford: Pergamon. An international handbook, 1988: 478–82.
22. Wolf RM. Judging educational research based on experiments and surveys. Paris: Unesco, International institute for Educational Planning, 1993.